

Tyskerne tog mit barndomshjem

Margit Nielsen, Kolind

Margit Nielsen, sept. 2020. Foto VFH

Jeg er født i 1938 på gården Grandal, der lå ved Feldballe – Kolindvejen i det skovområde, der i 1943 blev beslaglagt af tyskerne til flyveplads. Efter besættelsen blev gården revet ned, og der er intet spor af den i dag. Feldballe – Kolind vejen blev af tyskerne gjort til en rullebane på den nye flyveplads og henligger nu som en forladt betonvej ind gennem skoven vest for Stabrand.

Som et minde om den forsvundne gård er vejen et stykke nord for gården i moderne tid blevet opkaldt efter den: Grandalsvej.

Mine forældre var Anna Elisabeth og Anton Martin Larsen. Jeg havde to ældre brødre, Arne og Svend Erik, født hhv. 1933 og 1935. De gik i Krarup skole og kom, som sædvanen var, ud at tjene straks efter konfirmationen.

Grandal før beslaglæggelsen, malet af lærer Ipsen, Krarup skole. Søren Ipsen Poulsen var født 1895 i Feldballe og blev førstelærer ved den gamle Krarup skole i 1921 og fortsatte i den nye skole, da den stod klar i 1936. Han har malet flere af egnens gårde og huse.

Far kørte det første par år i Grandal mælk for Kolind Mejeri. Derefter solgte han gården til Hedeselskabet og blev opsynsmand for Hedeselskabets skove, med fri bolig på Grandal.

Mine forældre havde solgt Grandal til Hedeselskabet i 1939, og samtidig blev far ansat som opsynsmand i Hedeselskabets skove og fik fri bolig på gården. Hedeselskabet inddrog fem ha. af jorden til tilplantning, men resten, 12 ha. ager og én ha. Eng, fik far overladt til egen dyrkning mod en årlig afgift på 225 kr.

Herefter arbejdede far i skoven og passede den tilknyttede planteskole. Desuden passede han og mor deres eget landbrug. Besætningen var på 4 – 5 køer og to heste.

Hedeselskabets skov var et stort område, der først og fremmest omfattede den store Ydesminde Plantage.

Primitivt var det – men luksus var det, at vi havde en jordkælder til at opbevare grøntsager og kartofler i.

Bær var et værdifuldt tilskud til kosten, så dem måtte vi ikke plukke – de skulle indgå i husholdningen. Det gjaldt også jordbærrene. Det kom til at koste mig den eneste røvfuld, jeg har fået af mine forældre. Min ældre bror lå syg i sengen, og så forlangte han, at jeg skulle gå ud og plukke nogle jordbær til ham. Det var strengt forbudt, men jeg turde ikke trodse ham. Det blev selvfølgelig opdaget, og så fik jeg mit livs eneste røvfuld. Den dag i dag mener jeg, at det var min bror, der burde have haft den...

Vi tre børn foran Grandal omkring 1941, jeg har været tre år gammel. Jeg sidder med vores kat, mens min ældste bror Svend Erik sidder med vores pragtfulde og kloge hund Bonzo, der kunne trække slæden med os om vinteren. Til venstre Arne med en håndfuld kattekillinger.

Beslaglæggelsen

Jeg var kun fem år gammel, da tyskerne tog vores hjem, men jeg husker det tydeligt, og jeg kan endnu føle den spændte og sitrende stemning i luften. Selv som fem-årig kunne jeg fornemme, at nu skete der noget virkelig katastrofalt.

Alle vore naboers hjem var blevet beslaglagt, men hos os skete der foreløbig intet. Mine forældre må have undret sig – og måske også så småt have været forberedt på, at vi også kunne blive beslaglagt.

Pludselig, en formiddag, kom tyskerne – eller rettere: nogle danskere, der udførte tyskernes ordre. Beskeden var kort og kontant: de havde glemt at varsko os, men nu skulle vi være ude af huset inden middag.

Min mor og jeg var alene hjemme, brødrene var i skole, og far var på arbejde i skoven. Hvor i skoven vidste mor ikke. Men jeg fik stærke formaninger om at sætte mig på en stol ved telefonen, mens mor gik ud for at finde far. Hun har sikkert haft vores pragtfulde og kloge hund Bonzo med, for den kunne altid finde far i skoven.

Jeg holdt mig fastnaglet til stolen og telefonen og spejdede til begge sider af Kolindvejen for at følge med i, hvad der skete. Det var ikke normalt den gang at have telefon, men vi havde det på grund af fars arbejde ved Hedeselskabet. Det må have været en onsdag, for jeg husker, der var marked i Kolind, så var der altid lidt ekstra trafik på vejen.

Jeg var meget forskrækket og turde ikke bevæge mig væk fra stolen. Heller ikke, da jeg skulle tisse, så jeg tissede i bukserne på stolen.

Da mor og far endelig kom hjem, ringede de til mine bedsteforældre, der boede i Fuglvad nord for Rostved. Eller rettere til bedsteforældrenes naboer i Hog, der havde telefon og så hentede bedsteforældrene. Det blev så aftalt, at vi skulle flytte ind i bedstefars og -mors overstue. Der blev installeret et interimistisk køkken til vores brug. Mine bedsteforældre hed Martha og Anders Knudsen Jakobsen. Deres gård hed Fuglvad efter det gamle vadested over Dibbel bæk, som den lå ved. Gården er nedrevet og væk i dag.

Til middag kom tyskernes danske håndlangere så og hentede dyrene. Vi havde en ko, der hed Maren, som det lykkedes at stikke af fra tyskerne, men efter en del besvær måtte hun også følge med. Der var virkelig noget for en lille fem-årig pige at kikke på – og forsøge at forstå.

Vi fik læsset et vognlæs med vore ejendele og kørte til Fuglvad. Bagefter må vi jo have skullet aflevere hestene til tyskerne.

Byen og naboerne

Stabrand var samlingsstedet for egnen. Først og fremmest lå Brugsen her – der var endnu ikke købmand i byen, det kom først efter krigen. Ud over Brugsen var der også et mejeriudsalg fra Kolind Mejeri i byen. Endelig var der forsamlingshuset, hvor alle de større familiefester foregik, og hvor der også var bl. a. gymnastik. Jeg husker, at min far gik til gymnastik der. En helt anden sag er, at Eriks og mit bryllup i 1960 naturligvis også foregik i Stabrand forsamlingshus.

Vejen mellem Ebdrup og Stabrand krydsede Kolindvejen ganske kort efter Grandal mod nord. Det var den vej, der i dag går til Maarupvej 45, der fortsatte ind gennem det, der nu er skov, ind til Stabrand, og på den anden side, mod vest, går den som i dag i form af Ydesmindevej.

Familien Larsen, foto fra omkring 1948. Fra venstre Anna Larsen, Svend, Margit, Arne og Martin Larsen.

Når vi skulle til skole i Krarup, gik vejen ind gennem skoven mod nord.

Alle vore naboers gårde blev som nævnt beslaglagt allerede før vores. Det gjaldt Gladhuset mod nordøst, hvor Jens Agner Rasmussen boede. Så vidt jeg husker, var han gift med Petrea, men vi havde ikke så meget med dem at gøre. Men vi skulle forbi deres gård, hver gang vi skulle til Stabrand.

Gladhuset blev revet ned af tyskerne, men ruinerne af den ligger stadigvæk ved den gamle Ebdrup - Stabrandvej, der i dag er en beskeden skovvej.

Ruinerne af Gladhuset. Foto VFH 2018.

Forklaringen på navnet Gladhuset kender jeg ikke, men gården var vel reelt et mindre husmandssted og i hvert fald mindre end Grandal. Ingen af vore naboers jorder var tilplantede dengang, så der blev drevet landbrug i dem alle.

Til den anden side af Kolindvejen, ved Ebdrup – Stabrandvejen mod vest, lå dels Hjulmands og dels Niels Thomsens gård. De var til gengæld lidt større end Grandal. Begge gårde lå på den sydlige side af vejen.

Jens og Jørgine Hjulmands gård er den, som deres søn Svend Hjulmand har i dag på Maarupvej 45. Gården var beslaglagt af tyskerne, men der skete ikke de store ændringer med den. Jens og Jørgine skilte sig ud ved at være de eneste på egnen, der stadigvæk havde stude som trækdyr i stedet for heste.

Ida og Niels Thomsen var nok de naboer, vi havde mest at gøre med. De havde to sønner og en datter. Det var den ene af sønnerne, Erik Thomsen, der senere blev førstelærer i Bjødstrup og endnu senere skoleinspektør i den nye skole i Rønde. En af bygningerne på gården blev lavet til garage af tyskerne.

Gården blev efter krigen overtaget af staten på grund af nærheden til flyvepladsen, så Thomsens vendte ikke tilbage. Johs. "Bager", der egentlig hed Jensen, lejede den efter krigen, men flyttede så til Stabrand, og derefter fik gården lov til at forfalde og blev til sidst nedrevet. Den tyske garage er det eneste, der står der endnu. Garagen anvendes nu af Feldballe Jagtforening som skydebane.

Tyskernes garage fra Thomsens gård. I dag skydebane for Feldballe Jagtforening. Peter Brockdorff til højre viser frem. Foto VFH 2018.

Sådan ser den gamle Feldballe – Kolind vej ud i dag, betonen fra den tyske rullebane ligger der endnu. Til venstre rester af et tysk vagthus. Foto taget fra syd mod nord. Lidt ude ad vejen til højre lå Grandal. Foto VFH 2020.

Inde bag granerne i denne lysning ved den gamle Feldballe-Kolind vej lå Grandal. Der førte en lille allé af sølvpopler ned til gården. Der er intet af gården at se i dag. Naboen Svend Hjulmand, hvis barndomshjem også blev beslaglagt, peger. Foto VFH 2020

Ydesmindevej

Da der var gået godt et år i Fuglvad, købte mine forældre i efteråret 1944 Marinus Johansens gård ude på den nuværende Ydesmindevej – i dag har den adressen Ydesmindevej 8. Den hedder Skovly, men det navn brugte vi egentlig ikke. Gården var meget forfalden, så der var virkelig noget at tage fat på i de følgende år. Der skulle laves ny boring til vand, for møddingvandet løb ned i den gamle brønd. Der skulle også et nyt fyr til, og endelig var stuehuset så dårligt, at vi måtte bygge et nyt – det skete i 1951.

Vi kom nu til at bo tæt på vore tidligere naboer og op til skoven, så det passede fint med fars arbejde. Ydesminde Plantage var ikke beslaglagt af tyskerne, så fars arbejde for Hedeselskabet fortsatte uantastet, også efter at vi havde forladt Grandal.

5. november 1944 flyttede vi ind i de nye omgivelser på Ydesmindevej. Her blev vores nærmeste naboer Karl Jakobsen mod vest, længere ind mod Ebdrup, og til den anden side de gammelkendte Thomsens og Hjulmands beslaglagte gårde. Efter krigen vendte Hjulmands tilbage til deres gård, og sønnen Svend Hjulmand overtog den i 1977 og købte to år senere jorden til vores gård, da far ønskede at gå på pension. Thomsens vendte derimod som nævnt ikke tilbage.

Mange arbejdede jo på flyvepladsen. Det gjorde min fars bror også, og ham besøgte vi nogle gange. Det var stort, for han købte pølser til os, og det var vi bestemt ikke vant til at få. Jeg husker ikke nogen stemning imod dem, der arbejdede derude, men jeg er klar over, at stemningen skiftede hen mod krigens slutning, så der blev set ned på arbejderne på flyvepladsen.

Gården på Ydesmindevej, som den så ud, da vi flyttede dertil i 1945. Luftfoto ca. 1950.

De engelske luftangreb på flyvepladsen tog til i krigens sidste måneder. Vi kunne høre eksplosionerne og se røgen, og som børn var vi naturligvis bange.

Vi var også bange, når vi kom i nærheden af Thomsens gård, for her gik der en tysk vagt med gevær. Det var uhyggeligt. Jeg fik så meget modvilje mod geværer, at jeg aldrig har kunnet lege med sådan noget siden.

Far arbejdede jo stadigvæk i skoven, og tyskerne var stadigvæk på flyvepladsen. De kom tit ind på gårdene og købte roer, æg og mælk. På den måde kom vi til at kende nogen af dem.

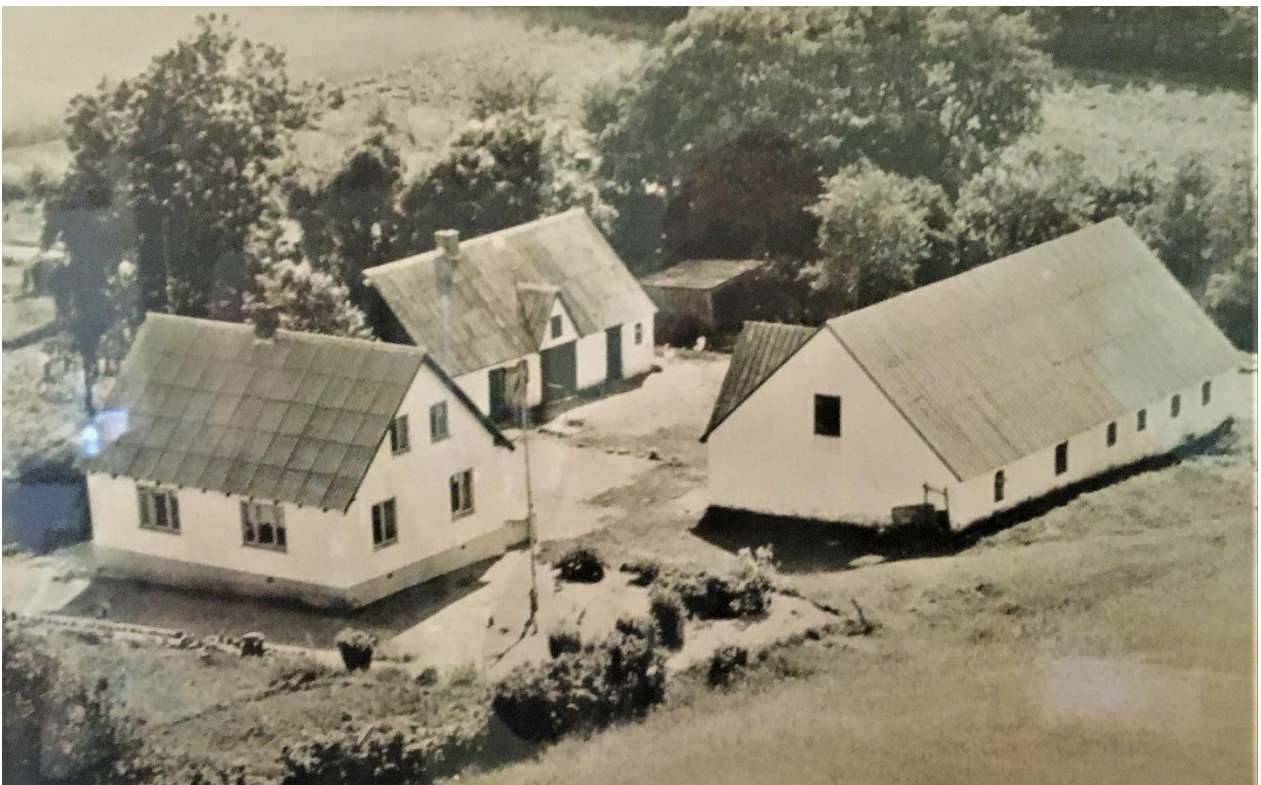
Mod slutningen af krigen var der en rigtig flink ældre tysk soldat, der af og til kom ind til os for at høre den engelske radio. Engang han var der, lød frihedsbudskabet. Han blev så glad, at han for op af stolen og rev sit emblem af uniformen: krigen var slut, nu skulle han hjem! Faktisk skrev han senere til min far fra Tyskland, men far kunne jo ikke tysk, så han fik aldrig svaret.

Gården

Far var stadigvæk i skoven og passede planteskolen, der dels skulle forsyne Hedeselskabets egen skov med planter, dels også havde salg til private.

Den nye gård var på omkring 30 tdr. land, og der hørte et par englodder ude i Korup sø til. Vi havde også lejet en englod ude ved Øksenmølle. Om sommeren lod vi af og til køerne gå ude i engen og tog så ud for at malke dem til aften. Det skete, når far var kommet hjem fra skoven, og så var vi jo sultne, så der blev lavet en udflugt ud af det, ved at vi tog noget smørrebrød og saftvand med ud i engen. Det var herligt.

Et andet yndet udflugtssted var højen og mindestenen for lærer Yde i Ydesminde Plantage. Hertil tog vi tit på vores søndagsudflugter, som vi havde tradition for.

Gården efter at vi havde fået bygget nyt stuehus i 1951. Foto ca. 1954.

Da tyskerne var væk, kunne vi også igen tage på søndagsudflugt til Madsen Pedersens genforeningsskov, som vi passerede på vejen til Stabrand. Her stod den store genforeningssten på en gammel oldtidshøj – eller rettere en efterligning af en sådan. Så havde vi madkurven med og spiste på højen.

Desværre blev min mor syg og kunne ikke arbejde som tidligere. Og da begge mine brødre var ude at tjene, var der kun mig til at tage mig af arbejdet. Så jeg fik lært at pløje og harve som 10-årig. Det begyndte med, at jeg holdt hestene for far, når han skulle have pause, men så kunne jeg jo lige så godt også lade hestene arbejde. Det nød jeg.

Nye tider

Erik, som jeg lige har holdt diamantbryllup med, flyttede med sin familie til nabogården mod nord i 1948. Familien kom fra Ommestrup Bakker. Erik var 12 år gammel, et par år ældre end mig, og nåede da også at komme til at gå i Krarup skole lige som jeg selv. Vi mødtes også, når vi badede i flyverskjulet til Hjulmands gård om sommeren, og når vi løb på skøjter samme sted om vinteren. Grundvandet stod så højt i området, at flere af de tyske flyverskjul stod under vand. Ellers var nærmeste sø Øjesø ved Feldballe, og det hændte da også, vi tog dertil. Vi blev gift i 1960 og overtog mine forældres gård på Ydesmindevej i 1987. Men da havde vi allerede passet den siden 1980, hvor min far blev syg. Jorden var dog blevet solgt fra til Svend Hjulmand allerede i 1979.

Vi solgte gården i 2011 og har siden boet her i Kolind som pensionister.

... og sådan så gården så ud, da vi forlod den i 2011. Foto 2001.

Margit og Erik Nielsen foran hjemmet i Kolind september 2020. Foto VFH.

Artiklen er skrevet af Vilfred Friborg Hansen på grundlag af samtaler med Margit og Erik Nielsen sept. 2020.

Bilag om gårde og veje i området

Margit og Erik Nielsen 17. 9. 2020:

kolindgenbrug@gmail.com

fuglvad@nielsen.mail.dk

Den nye Feldballe-Kolind vej, der nu hedder Maarupvej, blev anlagt så sent som omkring 1960. Indtil da benyttede vi stadigvæk den gamle Feldballe-Kolindvej ind over flyvepladsens område. Vejen var jo nu en betonvej af den tidligere tyske rullebane. Den fortsatte op mod Maarup tværs over den nuværende Grandalsvej. Hegnet omkring flyvepladsen kom først i løbet af 1960'erne. Efter anlægget af den vestlige adgangsvej til lufthavnen, Ny Lufthavnsvej, er der nogenlunde fri adgang til flyvepladsområdet nord for vejen, på trods af hegnet. Man kan således frit gå ad den gamle beton-rullebane, der i sin tid var Feldballe-Kolindvejen, fra Ny Lufthavnsvej op til det gamle veikryds med den gamle Ebdrup-Stabrandvej, og videre ad en ikke vedligeholdt strækning helt op til Grandalsvej.

Da vi købte Marinus Johansens gård, nuværende Ydesmindevej 8, i november 1944, var Maarupvej der altså ikke, og navnet "Ydesmindevej" var endnu ikke "opfundet". Vejen forbi os var den gamle Ebdrup-Stabrandvej, der gik øst – vest. Den krydsede den gamle Feldballe-Kolindvej et stykke inde i skoven bag Thomsens og Hjulmands gårde øst for os. Længere inde i skoven lå så Gladhuset på vejens nordside.

Længere ude krydsede Feldballe-Nødagervejen, den nuværende Sognevejen. Her lå "Tømrer"s gård, i dag ses tomten efter den som den første gård på venstre side, vestsiden, af Sognevejen, når man kommer ind på vejen fra Stabrandvej. Tømrers rigtige navn husker jeg ikke, men gården blev overtaget af hans søn Eigil og for nogle år siden af barnebarnet, der nu driver tømrerforretningen, med basis i Koed. Det er blevet et rimelig stort foretagende, vist med omkring 30 ansatte¹.

Feldballe-Nødagervejens fortsættelse syd for Stabrandvej aftegner sig stadigvæk i landskabet, men er lukket i dag.

Nabo til os mod vest på Ebdrup-Stabrandvejen lå Karl Jakobsens gård. Karl Jakobsen var mors fætter. Adressen er i dag Ydesmindevej 6.

Ca. over for Karl Jakobsens gård gik en vej mod nordøst til Jens Pedersens gård, og lidt længere ude den gård, som Eriks forældre købte af en ældre dame ved navn Davidsen i 1948. Derved blev Erik og hans forældre vore naboer mod nord.

Efter krigen blev den gamle

Omkring 1960 blev den nye Feldballe-Kolindvej, den der nu hedder Maarupvej, anlagt. Begge mine brødre Arne og Svend arbejdede på vejen. Den skar temmelig ubekvem gennem vores og Hjulmands jorder.

Efter dens anlæggelse fik Eriks forældres gård adgang direkte til Maarupvej ad en lille skovvej. Adressen er derfor i dag Maarupvej 60.

¹ Tømrerforretningen, Koed Tømrer- og Byggeforretning Aps, "Koed-tømreren", har haft basis i Koed siden 1970. Blev valgt til "Årets Tømrer" i 2015, 2016 og 2018. Virksomheden har ifølge egen hjemmeside 25 medarbejdere. Adresse Tornhøjvej 7, 8560 Kolind.